

Фото: Маријана Јанковић

Композиторка и редитељка: ИРЕНА ПОПОВИЋ ДРАГОВИЋ
Либрето и драматургија представе: ДИМИТРИЈЕ КОКАНОВ
Музичка драматургија: ЈЕЛЕНА НОВАК
Кореографија: ИГОР КОРУГА
Костимографија: СЕЛЕНА ОРБ
Сценографија: МИРАШ ВУКСАНОВИЋ
Сценски говор: ЉИЉАНА МРКИЋ ПОПОВИЋ
Стручна сарадница редитеља: АНА ГРИГОРОВИЋ
Корепетитор: ИВАН МИРКОВИЋ
Асистент композиторке/редитељке: НИКОЛА ДРАГОВИЋ
Асистент костимографа: МАРКО ЈЕЧМЕНИЦА
Дизајн светла: МИЛАН КОЛАРЕВИЋ

Улоге:

НЕЛА МИХАИЛОВИЋ
СУЗАНА ЛУКИЋ
ПРЕДРАГ МИЛЕТИЋ
ВАЊА МИЛАЧИЋ
ПАВЛЕ ЈЕРИНИЋ
МИЛЕНА ЂОРЂЕВИЋ
БОЈАНА СТЕФАНОВИЋ
БОЈАНА БАМБИЋ
ДРАГАНА ВАРАГИЋ
АЛЕКСАНДАР ВУЧКОВИЋ
МИОНА МАРКОВИЋ
ТЕОДОРА СПАРАВАЛО
ЈЕЛЕНА БЛАГОЈЕВИЋ
ВЛАДАН МАТОВИЋ

Певачи:

ТАМАРА МИТРОВИЋ, ИСКРА СРЕТОВИЋ, МАРКО КОСТИЋ

Камерни оркестар:

НИКОЛА ДРАГОВИЋ, концертмајстор, виолина, бас гитара
ИВАН МИРКОВИЋ, клавир, АЛЕКСАНДАР ЈОВАН КРСТИЋ,
флаута, саксофон, ВЛАДИМИР ГУРБАЈ, кларинет, ЛУКА
СПАРАВАЛО, виолина, АЛЕКСАНДРА КИЈАНОВИЋ, ви-
ола, ПАВЛЕ РАКОЧЕВИЋ, виолончело, АЛЕКСАНДАР
ПЕТРОВИЋ, контрабас, ВИД МИЛОШЕВИЋ, удараљке
ТИНА МЛАДЕНОВИЋ, мала харфа, клавир, електроника
Дечји хор „НАДЕ“, хор води БИЉАНА СИМЕНОВИЋ

Представа траје 1 сат и 15 минута

Composition and direction: IRENA POPOVIĆ DRAGOVIĆ
Libretto and dramaturge: DIMITRIJE KOKANOV
Musical dramaturge: JELENA NOVAK
Stage movement: IGOR KORUGA
Costume designer: SELENA ORB
Set designer: MIRAŠ VUKSANOVIĆ
Stage speech: LJILJANA MRKIĆ POPOVIĆ
Consultant director: ANA GRIGOROVIĆ
Accompaniment: IVAN MIRKOVIĆ
Assistant composer/director: NIKOLA DRAGOVIĆ
Assistant costume designer: MARKO JEČMENICA
Light designer: MILAN KOLAREVIĆ

Cast

NELA MIHAILOVIĆ
SUZANA LUKIĆ
PREDRAG MILETIĆ
VANJA MILAČIĆ
PAVLE JERINIĆ
MILENA ĐORĐEVIĆ
BOJANA STEFANOVIĆ
BOJANA BAMBIĆ
DRAGANA VARAGIĆ
ALEKSANDAR VUČKOVIĆ
MIONA MARKOVIĆ
TEODORA SPARAVALO
JELENA BLAGOJEVIĆ
VLADAN MATOVIĆ

Singers:

TAMARA MITROVIĆ, ISKRA SRETOVIĆ, MARKO KOSTIĆ

Chamber orchestra:

NIKOLA DRAGOVIĆ, soloist, violin, bass guitar, IVAN
MIRKOVIĆ, piano, ALEKSANDAR JOVAN KRSTIĆ, flute,
saxophone, VLADIMIR GURBAJ, clarinet, LUKA SPARAVALO,
violin, ALEKSANDRA KIJANOVIĆ, viola, PAVLE RAKOČEVIĆ,
violoncello, ALEKSANDAR PETROVIĆ, double bass, VID
MILOŠEVIĆ, drums, TINA MLADENOVIĆ, medieval harp,
piano, electronic instruments, Children's choir "NADE",
conducted by BILJANA SIMENOVIĆ

The play is 1 hour and 15 minutes long

ПИСАЦ

МИЛЕНА МАРКОВИЋ

Ко је Милена Марковић? Рођена је 9. априла 1974. у Београду. Дипломирала је на Факултету драмских уметности, на одсеку Драматургија, где данас предаје. На себе је скренула пажњу још дипломском представом *Павиљони*, која је почетком новог миленијума премијерно изведена у Југословенском драмском позоришту у режији Алисе Стојановић. Драма је извођена и у Љубљани и Бечу.

фото: Милан Стојић

После *Павиљона*, још једна Миленина драма *Шине* постављена је на сцену ЈДП-а у режији Слободана Унковског. Комад *Шума блиста* премијерно је изведен у циришком театру Шаушпилхаус 2004, да би две године касније био постављен и у Атељеу 212 у режији Томија Јанежича. За драме *Наход Симеон* и *Брод за лушке*, које су игране у Српском народном позоришту, добила је Стеријине награде, као и за *Змајеубице*, изведене у ЈДП-у.

– На почетку моје каријере, после *Павиљона*, одмах су ме ставили у кутију која се мени никако није свидела, у кутију београдског, тачније новобеоградског сленга, па сам гледала да урадим нешто потпуно другачије и урадила сам *Брод за лушке*, један доста крвав обред бајке са сонговима. И сваку следећу ствар коју бих радила било је: хајде сад нешто друго да пробам.

Потписала је и драме *Деца радосћи* и *Пет животија ирејужној Милуши*, обе извођене у Атељеу 212, као и *Жицу* за Народном позориште Приштина, односно *Ливаду џуну шаме* коју је у Народном позоришту 2019. године поставила Јована Томић.

Миленине драме извођене су и у Немачкој, Мађарској, Француској, Америци, Јапану, Пољској...

Осим признања на Стеријином позорју овенчана је наградом за драмско стваралаштво „Борислав Михајловић Михиз“, те при-

знањем „Тодор Манојловић“, наградама „Милош Црњански“, „Биљана Јовановић“, „Ђура Јакшић“, „Перо Деспота Стефана“, наградом за најбољи филмски сценарио на Фесту.

(nova.rs, 25. јануар 2023)

О РОМАНУ

Роман-поема Милене Марковић *Деца* поетички је искорак какав се ни у такозваним великим књижевностима не дешава у свакој сезони. На размеђи између историјског и интимног, тематизујући вишегенерацијске наслаге традиција и њихових одјека, као и њихове реперекусије на људску, управо женску интиму, ауторка у некој врсти сумирања, али и трансцендирања досадашњег драмског и песничког опуса, исписује потресну прозу у стиху, каква ће постати незаобилазан део егзистенцијалног искуства сваког будућег читаоца.

Образложење Жирија за доделу НИН-ове награде за 2022.

РЕДИТЕЉКА И КОМПОЗИТОРКА

Писала си већ раније музику користећи текстове Милене Марковић. У једном интервјуу кажеш да је музика уз коју плачеш управо песма 'Проћи ће' на Миленине текстове које си углазбила. Да ли си читајући „Децу“ одмах чула неке делове као певане? Какав је био твој први сусрет са романом?

Миленину поезију певам док читам. То је скоро па прави ритуал, певано читање или можда – још прецизније – озвучавање свих простора о којима пише кроз својеврсну гласовну игру. То често звучи као дечија бројалица, понекад као тужбалица, а некад из мене излазе и смејаве песме. Миленина поезија је за мене радост, а њен дар је толико силовит да ми се чини да нисам довољно добра да искомпонујем довољно савршену музику за њен стих. После првог читања озвучила сам корице на којима су исписани стихови „Била

једном једна девојка“, затим стихове „Стотину хиљаду милион дана, стотину хиљаду милион ноћи...“ И онда је уследио позив да се компоује музика за *Децу*... и ја сам већ стотину хиљаду милион сати у томе и даље желим да се вратим на почетак рада на овој музици, на ону почетну тачку процеса, на први разговор са Димитријем, са Јеленом, Игором и Селеном, када ништа нисам знала, а све сам хтела. Највише желим да се вратим на прву пробу и да захвалим дивним глумцима који су ми веровали и који су ме чували.

Стихови романа често теку у некој врсти бујице, језгровити су и сугеришу разне атмосфере говорећи и о осећањима... На који начин се суочаваш са тим вечитим питањем приказивања емоција у музици?

„Утицај музике на емоције није директан већ је условљен ситуацијама у којима се она чује“, истичу Џон Слобода и Сузан Нил и категорично тврде да се музика увек чује у социјалном контексту. Основно питање је да ли слушаоци (од којих је већина, претпоставимо, музички образована) могу да погоде, посредством скале осећања – срећан, тужан, љут, и плашљив – који је намеравани „емоционални израз“ у различитим верзијама три неке нпр. популарне мелодије. Пренети помоћу музичких средстава неке спољашње одлике емоционалних стања или причати музичке анегдоте о емоцијама, много су друкчије ствари од комуникације емоција – то јест, од једне истински срећне, љуте, или тужне особе која преноси своје емоције другима. На ово питање не могу дати кратак одговор зато што стваралачки процес у који бивам увучена док компоујем и суочавање са емоцијама које доживљавам не морају бити једнаке емоцијама које моја музика изазива код слушалаца. Аутори на софистициран начин размишљају о музици; имате утисак да они кажу „израз емоција“ само да задовоље једну несрећну конвенцију. озбиљна мана је у томе што се аутори не баве питањем како чисто музички структурални фактори могу да буду повезани са психолошким комплексностима код слушаоца.

Зашто је битно певати о нечему и певати данас? Шта и како се мења у доживљају света када о њему певамо?

Дубоко верујем да је опера жанр који не може изумрети. Сасвим ми је логично и веровање да смо прво запевали, па онда артику-

лисали говор, да смо пре заиграли па правилно корачали и да смо кроз певање и плес комуницирали са светом, и што је још важније, дошли до суштине свог бића. Када о нечему певамо, истичемо мелодију тј. боју језика, а кроз мелодију долазимо и до оне суштинске исконске енергије речи која нас води у филозофску срж преко које стижемо и до истине. Покушамо ли да једну исту реч отпевамо, а затим и кажемо, никако нећемо бити у истом енергетском односу према медију коме се обраћамо, а свакако ћемо и у свом бићу изазвати потпуно другачију вибрацију. Певањем славимо и патимо једнако јако и комплексно, а кроз различите валере свог гласа човек је у стању да своје биће доведе до потпуне катарзе и неког вида прочишћења. У конвенционалној опери често се неговала специфична врста гласа која је обележила тај жанр.

Разговор Ирене Поповић Драговић и Јелене Новак

ИРЕНА ПОПОВИЋ ДРАГОВИЋ (ЂУПРИЈА, 1974)

У родном месту је завршила Основну музичку школу „Душан Сковран“. Средњу музичку школу „Јосип Славенски“ завршила је у Београду. Факултет музичке уметности, Одсек композиција у класи С. Хофман и З. Ерић завршила је у Београду. Своје усавршавање наставила је у Салцбургу на Универзитету *Моцартеум*, Одсек за композицију и оркестрацију у класи Рајнхарда Фебела.

Добитница је Стеријиних награда за оригиналну сценску музику за представе: *Кошћана* (2014), *Родољубци* (2016), *Хасанаиница*, *М.И.П.А* и *Каролина Нојбер* (2019).

Такође је добитница две награде на Међународном фестивалу малих сцена у Ријечи, две награде на Фестивалу професионалних позоришта Војводине, две награде за најбољу музику на Сусретима позоришта/казалишта у БиХ/Брчко дистрикт, специјалне награде за музику на позоришном фестивалу Дани комедије у Јагодини, специјалне награде за музику на Југословенском позоришном фестивалу у Ужици, две награде за најбољу позоришну музику на

Позоришним/казалишним играма у БИХ/Јаце, награде за најбољу музику на позоришном фестивалу БиХ драме у Зеници, награде за најбољу музику у Шапцу на позоришном фестивалу „Позоришно пролеће“, награде за најбољу музику на филмском фестивалу у Анталији, специјалне награде за најбољу музику на позоришном фестивалу „Театар фест“ у Бања Луци, награде за најбољу музику на позоришном фестивалу у Нишу, награде за најбољу музику на Сусретима професионалних позоришта лутака Србије...

КРИТИКА

(НЕ)ПОДНОШЉИВА ТЕЖИНА ПОСТОЈАЊА

Настао према роману *Деца* Милене Марковић, сценски предлог истог имена музичке представе, једне савремене и несваки-

дашње опере која бежи од уобичајених стандарда и очекивања, чини седамнаест сцена. Оне аутобиографски и хронолошки, у фрагментима, испишују живот протагонисткиње, дрске, храбре, отворене и слободоумне жене која се суочава са трагичним изазовима живота (либрето Димитрије Коканов, музичка драматургија Јелена Новак). Написана у стиху, огољених и директних значења, без длаке на језику, стилски препознатљивом у укупном драмском и поетском опусу Милене Марковић, сценска радња тематизује бунт и индивидуалност, протест против генерације родитеља, али и учитеља, конкретно и симболички схваћених, као отпор према прошлости и назадности, као и према лажном моралу и малограђанштину.

Извођачи ове оперске представе композиторке и редитељке су глумци и певачи, а у пратњи камерног оркестра, колективно, као да су једно тело, растурено сопство нараторке. Они изводе те снажне и аутентичне одблеске живота на ивици, призоре борбе слабости и снаге, крхкости и жилавости, нада и њихових рашчеречења. На голој сцени, симболичкој пустињи егзистенције, обучени упадљиво театрално, светлуцаво и прешарено, можда на тај начин, такође симболички, покушавајући да досегну (не)ухватљиве звезде гламура, они постојано расплићу чворове једног упетљаног, замршеног живота (костимографија Селена Орб).

На сцени су видљиви конфликти између индивидуалног и колективног, кроз однос између променљивих солиста и хора, што се може тумачити као визуелизација положаја једног другачијег, особеног бића, у отпору према друштвеним очекивањима. А позиција и функција хора се мења, од непомирљивог сукоба са побуњеним појединцем, до заштитничке улоге (кореографија Игор Коруга), што се може разумети као знак непрестаних трансформација, као река вечних промена у животу, кривудасти ток од успона до крахова. Такође, тај хор, група различитих жеља, понекада физички одражава емоције солиста, посртањем, падањем, кривљењем и грчењем рањених тела, идући у прилог тези да су сви они на сцени једно, дубоко распарчано биће.

(...) Опера *Деца*, доживљена из угла позоришног критичара који примећује да у процени њених вредности вероватно има више посла за музичког стручњака, свакако јесте снажно сценско

дело, крцато противуречностима које одражавају мистерије живота. Његову пролазност, трошност и неухватљивост, и непрекидне борбе са изазовима бесконачног сазревања и одрастања, на путу ка неком другом свету.

Ана Тасић (*Политика*, 18. октобар 2022)

За Милену Марковић се најчешће каже да је драмска списатељица наглашено песничког сензибилитета, али исто тако неретко чујемо и тврдњу да је она песникиња која пише драме, па је тако и за њен први роман *Деца*, за који је добила НИН-ову награду, с правом констатовано да је саткан од поетски исписаних рефлексива. Све ово је у исто време тачно, јер ова ауторка и своје драме, а ево и роман, пише као песме. Или тачније, Милена Марковић као да записује велику поему и као да је тка од властитих сећања, најдубљих интимних рефлексива, од властитих нерава и костију, од своје коже и свих својих органа. Тако бива и када нам се на први поглед учини да се бави темама које немају никакве везе с њом.

Њене драме су често писане у стиху, а по правилу садрже стихове који несумњиво призивају музику, покаткад су најдиректнији литерарни предлогач за будуће сонгове које редитељи тако и користе. На другој страни, Миленина поезија у себи садржи моћне драмске елементе, стихове који прште драмском тензијом и које читамо као драмске реплике или, још чешће, као монологи који припадају постдрамској структури.

Што се романа *Деца* тиче, нема никакве сумње да Милена Марковић у овом делу исповеда властити живот и да пред читаоце износи најличнију слику која се зрцали у списатељкином доживљају себе. Или би, међутим, било тачније констатовати да ауторка у овом делу приповеда причу о сазревању, о развоју самосвести, првим љубавима и животним траумама јунакиње, о њеним унутрашњим, интимним борбама, али и сукобима са средином, с мајком, али и са наслагама традиције – породичне и друштвене. Ово је, дакле, прича и о јунакињином препознавању уметнице у себи и, напослетку, о болном рађању уметнице, о њеним интимним драмама и недоумицама које се претапају у дилеме уткане у уметничко дело, али пре свега то је прича о

специфичном типу ствараоца који плаћа високу цену уметничке креације добровољно изврћући властиту утробу и уграђујући је у дело које ствара.

И поново све то Милена Марковић испуњава драмским набојем – опет начин уметничке обраде овог материјала изазива специфичну напетост која зазива позорницу. Управо овом изазову, који провоцира роман *Деца*, с много ваљаних разлога није одолела Ирена Поповић.

Ова композиторка је увелико зароњена у театар и позоришну музику, али на начин који превазилази пуко стварање сценске музике. Иренина музика подразумева композиције које одређују драмску радњу, каткад је коментаришу, а најчешће су безмало изједначене с драмским текстом и репликама које изговарају глумци. Овог пута, Ирена Поповић не само да је компоновала „оперу у седамнаест песама“ – како пише у најави представе београдског Народног позоришта – него је и режирала драмску интерпретацију романа Милене Марковић. (...)

Александар Милосављевић (*3. програм Радио Београда*)

Мистична снага људског гласа

Поема-роман *Деца* је лична, интимна и болна исповест Милене Марковић о одрастању жене, уметнице и мајке. Деца су на почетку тог пута и деца су смисао пута. Деца су свуда око нас и свако ко има храбрости да погледа дубоко у себе мора увидети

да у њему заувек живи дете које није оно умивено детенце са рекламе, већ страшна и моћна животна сила. Потребан је храбар и отворени дух да би се, као у *Деци*, беспштедно и сурово искрено сагледали изазови сопственог сазревања. Потребна је велика креативна снага да би се интимна прича о одрастању преточила у поезију која ће сваког ко је чита дубоко дирнути, јер ће у њој наћи и део своје личне приче. Добра поезија има у себи много већу набијеност емоцијама и значењима „по јединици реченице” него што то има проза. У свим својим делима до сада Милена Марковић је пажљиво градила свој поетски језик и суптилно нам откривала део по део велике приче о одрастању жене и уметнице. *Деца* сумирају и синтетизују све оно што смо читали, гледали и доживели кроз *Павиљоне*, *Шине*, *Брод за лушке*, *Находа Симеон*, *Истина има шерање...* Уметничка биографија Милене Марковић рачунаће се до *Деце* и од *Деце*. То је тако не само зато што је ова књига важна за њу него и зато што је важна за све нас и нашу децу – децу коју смо родили и децу коју носимо у себи.

Милена Марковић је и драмска списатељица, али роман *Деца* би веома тешко могао бити драмска представа. Иако у њему има јако много људске драме, он је пре свега саздан од емоција које се ваљају и стижу до нас преко поезије. Зато је заиста прави избор да ово, ако већ треба да буде представа, буде опера, јер је опера од свих извођачких врста најближа поезији. Либрето је саставио Димитрије Коканов који је као драматург сарађивао на више пројеката рађених по драмским текстовима Милене Марковић, а и сам је драмски писац врло специфичне, отворене поетске

форме. Мудра је била одлука да се не ради класична драматизација романа јер би то подразумевало да се расформира, распара поезија и тако изгуби оно најлепше у роману Милене Марковић. Драматург и редитељка су одлучили да из дела извуку одређене тематске блокове и да их посложе у сажету форму следећи мање-више хронолошки низ приче о одрастању, али без поделе на ликове. Драматизација романа *Деца* по својој форми је блиска текстуалним површинама какве смо упознали у драми *Крешање* Димитрија Коканова. Таквим избором Димитрије Коканов истовремено је био ближи и свом стилу и стилу самог романа.

Марина Миливојевић Мађарев (*Време*, 13. октобар 2022)

WRITER

MILENA MARKOVIĆ

And who is Milena Marković? She was born on 9th April 1974 in Belgrade. She graduated from the Faculty of Dramatic Arts, Department of Dramaturgy, where she teaches today. She drew attention to herself with her graduation play *Pavilions*, which premiered at the Yugoslav Drama Theater at the beginning of the new millennium, directed by Alisa Stojanović. The drama was also performed in Ljubljana and Vienna.

After *Pavilions*, another play by Milena, *Tracks*, was staged at the YDT, directed by Slobodan Unkovski. The piece *The Woods Glisten* premiered in Zurich's Schauspielhaus theater in 2004, and two years later it was staged in Atelier 212 under the direction of Tomi Janežič. For the plays *Simeon the Foundling* and *Boat for Dolls*, which were performed at the Serbian National Theater, she received Sterija's awards, as well as for *The Dragonslayers*, performed at the YDT.

- At the beginning of my career, after *Pavilions*, they immediately put me in a box that I didn't like at all, in the box of Belgrade, more precisely New Belgrade slang, so I wanted to do something completely different and I did *Boat for Dolls*, a rather bloody rite of a fairy tale with songs. And every next thing I would do was: let's try something else now.

She also wrote the plays *Children of Joy* and *Five Lives of a Too-Sad Milutin*, both performed at Atelier 212, as well as *Wire* for the National Theater

of Pristina, i.e. *On the Darkening Green*, staged by Jovana Tomić at the National Theater in 2019.

Milena's plays were also performed in Germany, Hungary, France, America, Japan, Poland, etc.

In addition to the recognition at the Sterija Festival, she was awarded the "Borislav Mihajlović Mihiz" Award for dramatic creativity, the "Todor Manojlović", "Miloš Crnjanski", "Biljana Jovanović", "Đura Jakšić", and "Pero Despota Stefana" Awards, and the award for the best film scenario at the Fest.

(nova.rs, 25th January 2023)

DIRECTOR AND COMPOSER

IRENA POPOVIĆ DRAGOVIĆ (ĆUPRIJA, 1974)

She graduated in composition and orchestration from the Faculty of Music in Belgrade, under Srđan Hofman and Zoran Erić. She continued her education in Salzburg, where she got her master's degree at the Mozarteum University, under Reinhard Febel.

She is the winner of several Sterija's awards.

Her compositions have been performed in concerts and festivals all over the world. She's active as a vocalist and pianist, performing with multiple music ensembles. For a long time, she was working as a music theory teacher in music schools and later started working as a docent at the New Academy of Arts, teaching the subject of Music and Theatre. Her most notable work is in film and theatre music. So far she has done more than a hundred plays all over Europe. Her work was awarded multiple times at prestigious festivals around the world, and she often works with prominent regional directors such as Andraš Urban, Kokan Mladenović, Blerta Neziraj, Slobodan Unkovski, Oliver Frlić, Snežana Trišić, Tanja Mandić Rigonat and many more.

REVIEWS

THE (UN)BEARABLE HEAVINESS OF BEING

Based on the novel *Children* by Milena Marković, the stage template for the eponymous musical play, a contemporary and unusual opera that escapes the usual standards and expectations, consists of seventeen scenes. Autobiographically and chronologically, in fragments, they describe the life of the protagonist, a cheeky, brave, open, and free-spirited woman who faces tragic challenges of life (libretto by Dimitrije Kokanov, musical dramaturgy by Jelena Novak). Written in verse, using bare and direct messages, without mincing one's words, stylistically recognizable in the overall dramatic and poetic oeuvre of Milena Marković, the stage action thematizes rebellion and individuality, a protest against the generation of parents, but also teachers, both in a concrete and symbolical sense, as a resistance to the past and backwardness, as well as false morality and petty bourgeoisie.

The performers of this opera are actors and singers, and accompanied by a chamber orchestra, collectively, as if they are one body, the disintegrated self of the narrator, they perform those strong and authentic glimpses into life on the edge, scenes of the struggle between weakness and strength, fragility and tenacity, hope and resolution. On the bare stage, the symbolic desert of existence, dressed conspicuously theatrically, glitteringly, and colorfully, perhaps in that way, also symbolically, trying to reach the (elusive) stars of glamour, they steadily untangle the knots of a tangled, intricate life (costume design by Selena Orb).

Conflicts between the individual and the collective are visible on stage, through the relationship between the changing soloists and the choir, which can be interpreted as a visualization of the position of a different, special being, in resistance to social expectations. And the position and function of the choir change, from an irreconcilable conflict with a rebellious individual to a protective role (choreography by Igor Koruga), which can be understood as a sign of continuous transformations, as a river of eternal changes in life, a winding course from rise to collapse. Also, that chorus, a group of different desires, sometimes physically reflects the emotions of the soloists, by stumbling, falling, twisting, and

writhing their wounded bodies, supporting the thesis that all of them on stage are one, deeply torn being.

(...) Opera *Children*, experienced from the point of view of a theater critic who notes that there is probably more work for a music expert to evaluate its values, is certainly a strong stage work, full of contradictions that reflect the mysteries of life. Its transience, weariness, elusiveness, and continuous struggles with the challenges of endless maturing and growing up, on the way to another world.

Ana Tasić (*Politika*, 18th October 2022)

Milena Marković is most often said to be a playwright with an emphasis on poetic sensibility, but we also often hear the claim that she is a poet who writes plays, and the same is true for her first novel *Children*, for which she received the NIN award, rightfully so, stated that it is based on poetically written reflections. All of this is true at the same time because this author also writes her plays, and now her novel, as poems. Or more precisely, Milena Marković seems to write down a great poem and weaves it from her memories, deepest intimate reflections, from her nerves and bones, her skin, and all her organs. This is also the case when at first glance it seems that he is dealing with topics that have nothing to do with it.

Her plays are often written in verse, and as a rule, they contain verses that undoubtedly evoke music, sometimes they are the most direct literary template for future songs that directors use. On the other hand, Milena's poetry contains powerful dramatic elements, verses bursting

with dramatic tension and which we read as dramatic replicas or, more often, as monologues that belong to the post-dramatic structure.

As far as the novel *Children* is concerned, there is no doubt that Milena Marković confesses her own life in this work and presents the most personal image to the readers, which is reflected in the writer's experience of herself. Or, however, it would be more accurate to state that in this work the author narrates a story about maturing, about the development of self-awareness, the heroine's first loves and life traumas, about her inner, intimate struggles, but also conflicts with the environment, with her mother, but also with the deposits of the tradition – within the family and the society. This is, therefore, a story about the heroine's recognition of the artist in herself and, finally, about the painful birth of the artist, about her intimate dramas and doubts that melt into dilemmas woven into the work of art, but above all it is a story about a specific type of creator who pays the high price of artistic creation by voluntarily twisting her guts and incorporating it into the work she creates.

And once again Milena Marković fills all this with dramatic charge, again the way of artistic processing of this material causes a specific tension that summons the stage. Irena Popović answered this challenge, provoked by the novel *Children*, for many valid reasons.

This composer is deeply immersed in theater and theater music, but in a way that goes beyond the mere creation of stage music. Irena's music includes compositions that determine the dramatic action, sometimes commenting on it, and most often they are almost equal to the dramatic text and lines spoken by the actors. This time, Irena Popović not only composed an "opera in seventeen songs" – as it says in the announcement of the performance of the National Theater – but also directed the dramatic interpretation of Milena Marković's novel. (...)

Aleksandar Milosavljević (*Radio Belgrade 3*)